

FRANTIŠEK KALINA – HL'ADAČ HARMÓNIE MEDZI ZDRAVOTNÍCKOU VEDOU A UMENÍM

ING. IVANA POLÁKOVÁ, PHD.

PROF. PHDR. ING. MIROSLAV TUMA, PHD., DRSC.

Professor František Kalina (1918 – 1992) was the editor-in-chief of medical literature at the *Osveta* publishing house in Martin. He participated in the creation of university and secondary school textbooks, attestation theses, as well as educational texts, which were often difficult to process in terms of the creation of author collectives, coordination between authors and terminological adjustments. He was also an important translator of works from German, French and English. The article is a transcript of an interview with emeritus professor Miroslav Tuma, regarding this important native of Martin and figure of Slovak medical literature, who made many works available to readers during his lifetime. The article also features statements of people who knew him, and who reflect on his professional and personal contribution.

Keywords: personalities, František Kalina, medical literature, translation activity, Osveta, Martin (Slovakia)

✉ ivana.polakova@snk.sk
Slovenská národná knižnica
www.snk.sk
prof.mirostuma@gmail.com

FRANTIŠEK KALINA V SPOMIENKACH PROFESORA MIROSLAVA TUMU¹

Profesor Miroslav Tuma (súkromný archív autorky)

O mnohých spisovateľoch, básnikoch po ich smrti vždy vyjdú tlačou na rozlúčku jeden – dva nekrológy, a potom sa kniha kníh zavrie na večnosť nad nimi. A nik si na nikoho už nespomenie, česť výnimkám! Ale je tu ešte jedna významná kategória – literáti, prekladatelia, redaktori, posudzovatelia, grafici... A takýmto typom literáta, na ktorého si treba určite spomenúť, bol profesor **František Kalina** (26. 9. 1919 – 29. 4. 1992). Bol to nesmierne výkonný, precízny a múdry človek, ktorý keby nebol znášal svoje utrpenie, nebol by spoznal ani svoje vlastné hranice a možnosti.

Svoju pracovnú púť začínal ako stredoškolský učiteľ na martinskom gymnáziu, kde vyučoval

nemčinu a francúzštinu. Mal som to šťastie, že učil aj mňa. Bol dokonalý aj v slovenčine, práve tak ako v angličtine. Nejednen súčasný manažér, lekár i farmaceut ďakuje za svoju vysokú jazykovú odbornosť práve jeho súkromným hodinám výučby angličtiny, francúzštiny a nemčiny.

Keď František Kalina prišiel pracovať do Obzoru a následne do Osvety, prechádzali tieto inštitúcie celým radom politických a hospodárskych peripetií a otrasov. Kalina ako šéfredaktor zvolil jedinou správnu cestu vpred. A to cestu vysokej odbornosti. Vytvoril predstavu úspešnej koncepcie zdravotníckej literatúry na Slovensku. Obklopil sa erudovanými redaktormi, vynikajúcimi jazykovými korektormi, schopnými výtvarnými a technickými redaktormi a naviac účinnými konexiami v riadiacej sfére, pretože bez peňažnej podpory by neboli mohli ani vtedy vychádzať diela takého rozsahu, aké vydávala Osveta v Martine pre malý slovenský knižný trh. Chýbali však autori, najmä takí, ktorí by chceli a aj vedeli napísať kvalitné rukopisy.

František Kalina (vpravo) blahoželal Karolovi Plickovi pri príležitosti jeho 80. narodenín k vydaniu prvého výtlačku knihy *Československo*, 16. 10. 1974 (Slovenská národná knižnica – Literárny archív)

O mne Kalina vedel, že pracujem v Celulóžke na vedľajší úväzok. Raz sme sa náhodne stretli a ponúkol mi, či nechcem pracovať ako redaktor vo Vydavateľstve Osveta. Ja som si povedal – mám to bližšie a v Celulóžke som musel pracovať aj v noci, keď sa niečo náhodne pritrafilo. Rozhodol som sa, že ponuku prijmem. A hlavne, že budem mať pokojnejšiu prácu.

Tak som sa ocitol v Osvete, kde bol Ferko šéfredaktorom. Posadil ma do jednej miestnosti s jedným vynikajúcim kolegom, ktorý bol veľmi vzdelaný a pohotový – s PhDr. Jánom Považanom. Kalinu sme veľmi obdivovali, pretože on spravil zo slovenskej zdravotníckej literatúry jednu obrovskú a dobrú knižnicu. Kalina mal veľmi chorú manželku Magdalénu a veľa neprajníkov – niektorých našich kolegov –, hovorilo sa, že vydavateľský program Vydavateľstva Osveta kopíruje choroby, ktorými prechádza jeho manželka. Ferko Kalina mal v lekárskej brandži veľa známych. Bol to človek, ktorý spravil pre rozvoj Vydavateľstva Osveta a pre zdravotnícku literatúru obrovský kus práce. Sú to predovšetkým desiatky učebníc, stredoškolských a vysokoškolských, ale aj atestačných, náučných a popularizačných. Vtedy sa mi stala nepríjemná udalosť. Moja mama dostala rakovinu. Tak som krížom-krážom hľadal odbornú knižnú literatúru o tejto zákernej chorobe. Zistil som, že vlastne k tejto téme nie je zhola na trhu takmer nič. Išiel som za Ferkom Kalinom a povedal som mu: „*Ferko, zistil som, že k danej téme nie je nič publikované. Mal by som veľký záujem spraviť niečo, ako sa na to dívaš?*“ Pohotovo mi odpovedal: „*Keď máš chuť a vedomosti, sprav, zostav!*“ Tak som sa s vervou pustil do toho. Oslovil som kolektív odborníkov z celého Slovenska a zrodila sa publikácia s názvom *Jadrové žiarenie v medicíne a farmácii* (Hupka et al. 1971). Ja som sa rozhodol, že napíšem celú fyzikálnu časť. Aj som ju napísal. Aby to malo cveng vysokoškolskej učebnice, samozrejme, aj Ferko s tým súhlasil, dali sme publikáciu posúdiť najvýznamnejším profesorom z odboru. Boli to v tom čase skutočne absolútne špičky Slovenska – doc. MUDr. Štefan Hupka, CSc., doc. MUDr. Jozef Holan, CSc., doc. MUDr. Miroslav Klvaňa, CSc., doc. PhMr. Pavol Schiller, CSc.

Ako som už uviedol, ja som sa rozhodol napísať fyzikálnu stránku, nazval som ju *Základy nukleárnej fyziky* (Tuma 1971). Rozpísal som sa (ako je mojím zvykom) a zastavil som sa na 251. strane. Na to všetci docenti povedali – vylúčené. Nemá zmysel opisovať všetky prístroje, aké majú parametre. Spravil som redukciu, takže napokon je tam opísaná iba fyzika jadrového žiarenia.

V ďalšej kapitole *Jadrové žiarenie v diagnostike* opísal doc. Hupka z Bratislavy všetko podrobne. Bol to odborník naslovovzatý. Mne dalo najviac roboty to, že som chcel do knižky vložiť *Tabuľku periodickej sústavy prvkov*. Tak som veľmi korešpondoval s dvoma

profesormi z Nemecka, aby s tým súhlasili. Tabuľku som preložil z nemčiny. Ja som tú tabuľku pripravil, každý prvok mal 5 až 6 riadkov. Vyšla z toho veľká tabuľka. Teraz bol problém to vysádzať. Keď som to poprekladal, tak sme zistili, že niektoré písmená nie sú nonparalelom, ale diamantom, a to je najmenšie písmo. Taký typ písma tlačiareň nemala. Zatelefonoval som do Neografie, odborníci mi odporučili Prahu, Pražania povedali, že nemajú typ písma – diamant. Ani v Brne nemali... Ale akosi sme to dali dokopy. Zrazu sa vyskytol ďalší problém. Taká veľká tabuľka sa nezmestila do knihy! Robil to veľmi šikovný technický redaktor Ján Anđel z Osvety. Ten sa s tým babral dva dni. Ráno prišiel a hovorí: „*Miro, ja som to poskladal, pozri sa na to!*“ Bolo to výborné. Takže kniha vyšla a dokonca bola schválená Ministerstvom školstva SSR výmerom číslo Š 3388/ 1971 – OVŠV zo dňa 23. júla 1971 ako vysokoškolská učebnica v prvom vydaní pre poslucháčov lekárskech fakúlt vysokých škôl na Slovensku a Farmaceutickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Publikáciu recenzovali prof. MUDr. Zdeněk Dienstbier, DrSc., prof. MUDr. Teofil Rudolf Niederland, DrSc., prof. MUDr. Eugen Kunštadt, DrSc., a doc. Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc. Svoje postrehy zhrnuli na obálku publikácie, z ktorej vyberáme:

Pod pojmom nukleárnej medicíny sa spočiatku zahrňovali iba chorobné stavy spôsobené zhubnými účinkami nukleárnych zbraní, ktoré sa po prvý a zatiaľ jediný raz použili na konci druhej svetovej vojny. Takéto chorobné stavy a poškodenia sa vyskytli a vyskytujú aj v mierových časoch najmä pri haváriách nukleárnych zariadení. Postupne sa pojem nukleárnej medicíny rozširoval. Objavili sa nové možnosti, ako využiť objavy nukleárnej fyziky v medicíne. Jadrové žiarenie sa začalo uplatňovať v širokom meradle ako výrazný a preukazný diagnostický prostriedok. Ukázalo sa totiž, že mnohé metabolické procesy, sledovateľné pomocou umelých rádioizotopov, sú vhodné na posúdenie chorobných stavov. Rádioizotopy sa ďalej uplatnili aj pri terapii a neraz umožnili úplne nové spôsoby liečby žiarením... Publikácia skúsených slovenských odborníkov Š. Hupku, J. Holana, M. Klvaňu, P. Schillera a M. Tumu *Jadrové žiarenie v medicíne a farmácii je pokusom zhrnúť problematiku nukleárnej medicíny a farmácie predovšetkým pre potreby poslucháčov medicíny a farmácie. Autori spracovali množstvo domácej i zahraničnej literatúry a v tejto učebnici sprístupňujú výsledky výskumov mnohých bádateľov a aj svoje vlastné a nadobudnuté poznatky. Tým, že autori v knihe zhrnuli všetky dostupné informácie o problematike nukleárnej medicíny a farmácie a o ich uplatňovaní v praxi a že uvádzajú prehľad najnovšej literatúry, vytvorili solídny základ pre dôkladné štúdium týchto dvoch vedeckých disciplín s veľkými perspektívami...* (Hupka et al. 1971).

A môžem povedať, že od tých čias také niečo nevyšlo. To bol môj vzťah ku Ferkovi Kalinovi. Kalina si to veľmi oceňoval, ale nemohli sme – ako sa vraví –, zaspať na vavrínoch. Zamýšľali sme sa, čo robiť ďalej.

Kalina mal jednu dobrú vlastnosť, že všetko obišiel sám. Veľakrát zmeral cestu medzi Martinom a Bratislavou. So svojou všeobecne známou a uctievanou obrovskou aktovkou naplnenou vrchovato rukopismi, korektúrami, grafickým materiálom, fotografiami, predlohami, textami a diapozitívmi chodil z jednej nemocnice do druhej, spravidla začínal na Kramároch v Bratislave – chodil za autormi z ústavu do ústavu, z katedry na katedru. A to aj bez ohľadu na to, či bolo v lete plus 30 stupňov a v zime mínus 20 stupňov. Bol presný ako dobré hodiny a bol aj veľmi náročný na autorov.

Ako **nelekár** bol rovnocenným partnerom mnohým lekárom v dialógu, v ktorom dokázal presvedčiť autorov o náležitosti rôznych jazykových tvarov,

o správnej formulácii textu. Ale veľmi často musel zvädzať veľký večný boj so spôsobom členenia odborného textu, s radením kapitol, úrovňou grafického materiálu a s termínmi.

František Kalina bol človek, ktorý bol takým hromozvodom medzi tlačiarňou, vydavateľstvom a jeho „výsosťou“ autorom knihy.

Kalina mal vysoko vyvinutý **cit pre jazykovú kultúru**. Nekonečný čas pretelefonoval s významnými jazykovedcami, ako napríklad s prof. PhDr. Jánom Horeckým, DrSc.

Kalina mal jednu vynikajúcu vlastnosť, že naučil mnoho lekárov a farmaceutov formulovať text. Keď som videl na začiatku autorov rukopis, tak, verte mi, nakoniec z pôvodného textu, čo napísal autor, mnoho neostalo. Ohromne ťažko sa po ňom prepisovalo – jedna, druhá, tretia vsuvka. To bola jedna strašná robota, ktorú sme robili...

Ako som už povedal, dokázal presne formulovať veci. Neraz bolo treba nájsť vhodný typ názvu, tak sa pozrel do nemeckej literatúry a nemčina na ten názov – význam na jedno slovo, mala aj 20 – 30 synonym a on to všetko robil. Dokázal štylizovať a veľmi pútavo písať.

Bol to profesionál, *par excellence* – človek, ktorý bol nesmierne vzácny, mal úctu ku všetkému. Mal jednu úžasnú vlastnosť – ako kontrolovať nás redaktorov.

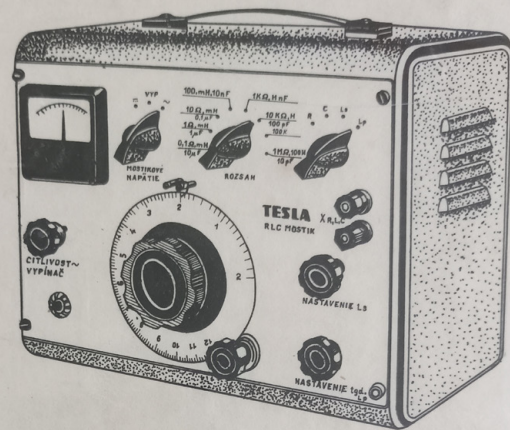
Ako som sa ja vlastne do Kalinovej priazne dostal? Stalo sa to takto.

Keď som prišiel prvý deň do redakcie, tak mi dali redigovať rukopis. Ja som bol bývalým šéfredaktorom časopisu. Čakali, ako budem redigovať knihu. Bol v nej napríklad problém s predponou „polí“ a „poly“. Všetci písali väčšinou mäkké „i“, niektorí tvrdé „y“. Mal som tú prednosť, že dva mesiace predtým, ako som nastúpil do Osvety, mi vychádzali dve publikácie v Bratislave. Jedna v Nakladateľstve Alfa s názvom *Návody na cvičenia v elektrotechnických laboratóriách*. Túto schválilo Ministerstvo školstva SSR dňa 12. januára 1970, číslo 517/1970-A/1 ako učebný text pre 3. ročník stredných priemyselných škôl elektrotechnických. Druhou bola *Metodika elektrotechnických cvičení*, ktorá vychádzala v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve. Už pri nich som mal problém s týmito predponami. Ale redaktorka mi zatelefonovala a vysvetlila, čo znamená „polí“ polis, mesto, alebo „poly“ – mnoho. Zdôraznila mi, že musíme si uvedomiť kedy aké „i“ alebo „y“ napíšeme.

Ja som to zaviedol aj u nás v redakcii. Môj kolega, zodpovedný redaktor PhDr. Janko Považan išiel za Kalinom a hovorí mu: „Tuma robí nám s ypsilonmi cirkus!“ Kalina to postrehol, prišiel za mnou a riekol: „Ukáž mi ten rukopis!“ Vysvetlil som mu, čo je vo veci. Riekol: „No dobre, pozriem sa na to.“ Išiel do svojej kancelárie, zavolať do Bratislavy prof. PhDr. Jánovi Horeckému, DrSc., a ten mu povedal: „Tuma má pravdu, to už mi tu robíme dlhšie!“ Kalina si ma zavolať a povedal: „Nehnevaj sa, dobre to robíš a pokračuj!“

Ešte pripomeniem, že redakcie Obzoru boli vynikajúco personálne vybavené, všetci perfektní redaktori, korektori, dobré prepisovačky, všetko klapalo. Bol tam aj vynikajúci jazykovedec Dr. Jaroslav Ferjančík, ktorý ledva fyzicky chodil do redakcie. Každý deň počúval jazykovú poradňu, zaznamenal si všetko, čo počul, takže jazykovo bol vynikajúco pripravený. Pre nich bolo prekvapením, že ja inžinier som prišiel s touto „revolučnou“ myšlienkou!

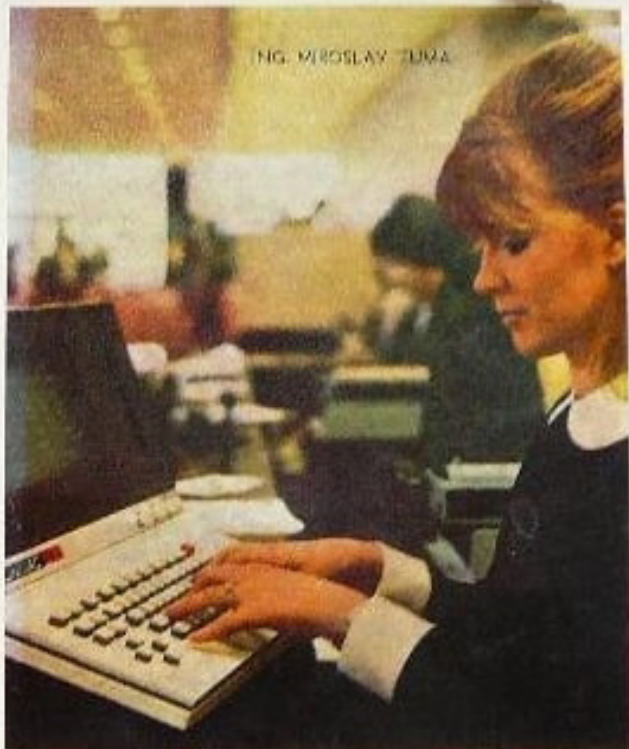
František Kalina bol **významným prekladateľom** mnohých divadelných hier a textov. Bol predovšetkým úžasným prekladateľ z nemčiny. Jeho nemčina bola

M. TUMA

NÁVODY NA CVIČENIA
V ELEKTROTECHNICKÝCH
LABORATÓRIÁCH

METODIKA
ELEKTROTECHNICKÝCH
CVIČENÍ

excelentná. Ja som sa nemohol s ním vôbec porovnať, aj keď som nemčinu ovládal. Prekladal z angličtiny, francúzštiny, to všetko sa veľmi ťažko prekladalo. Prekladal nielen zdravotnú literatúru, ale aj beletriu. Z **nemčiny** preložil Manna (1949), Middendorffa (1956), Helbiga (1957), Glassera (1958), Nickela (1959), Thúrka (1964), Neuberta (1964), Bretschneidera (1964), Thorwalda (1975, 1978) a Falladu (1977). Ale aj *Veľké ucho Paríža* (Feix 1979), kriminálne príbehy *Stopy mŕtvych* (Pfeiffer 1982), výklady *Sumerov* (Uhlig 1983) i *Opatrovanie ťažko chorých a umierajúcich* (Blumenthal-Barby 1988).

Prekladal aj z umeleckej literatúry – z **francúzštiny** Moliéra (1946, 1952, 1974), Aragona (1948), Dullina (1960), Thomasa (1963) a Poquelina (1975). Z **angličtiny** preložil Hutchina (1969, 1974, 1979), ale aj lekárske rady *Ako nezabiť svojho muža...* (Hutchin 1985) i z umeleckej literatúry Londona (1948). Z **ruštiny** Lvova (1954), ale aj z umeleckej literatúry Talvesta (1954). Z **češtiny** Hynieho (1960) a Dobešovou (1978).

Preklady robil v tichu noci, takpovediac v prúde každodennej práce a v boji s démonmi chorôb, ktoré mu komplikovali jeho súkromný život – ktorý vlastne ani nemal...

Práca a osobné utrpenie mu síce nepomohli urobiť si v duši poriadok, ale bol to osud, s ktorým vytrvalo bojoval a s trpezlivosťou si liečil choroby vlastné i bolesti iných.

Mal dve deti – dcéru Danielu, vydatú Šutorovú (24. 4. 1951), ktorá pracovala ako psychologička v MFN, myslím, že žije ešte na Severe. Syn František bol dobrý výtvarník, kvalitne kreslil, absolvoval Strednú umelecko–priemyselnú školu (ŠUP) v Kremnici, odbor umelecké zlatníctvo a strieborníctvo. Spočiatku prevládala v jeho tvorbe orientácia na šperk, kinetický objekt. Neskoršie sa venoval prevažne figurálnej a voľnej maľbe, kresbe a grafike. Bol človek so svojimi snami, túžbami... Svoje výtvarné diela prezentoval na viacerých individuálnych a kolektívnych výstavách na Slovensku. Žiaľ, v súčasnosti jeho tvorbu môžeme nájsť už len v súkromných zbierkach jeho kamarátov a známych. Smola je, že neboli vystavené jeho prekrásne šperky... Mal s ním isté problémy. Keď prišiel za ním do práce [Vydavateľstvo Osveta], tak mu zadal navrhnúť obálky na pripravované publikácie. Robil ich prekrásne. Viem, že spolupracoval aj s Maticou slovenskou. Dokázal skutočne hodne. Ale mal jednu strašnú chybu, že pil. Keď sa opil, nevedel, čo je, kde je. Nevedel si s ním rady. Aj ho dal na liečenie, odtiaľ odišiel na reverz. Nakoniec som ho navštívil, keď už profesor Kalina zomrel. Videl som, v akých nesmiernych pomeroch žije v slobodárni pod Slovenským národným múzeom v Martine. Povedal som mu: „*Pozri sa, ako si oblečený, príď ku mne, ja ťa oblečiem.*“ Dali sme mu šaty – obleky, nohavice, kabáty. Ja som bol síce mohutnejší... Pozeral som za ním, kam pôjde. Nešiel domov, išiel za svojim najlepším priateľom, mojím susedom cez dvor – Milanom Gregorom, s ktorým študoval na strednej škole v Kremnici v rokoch 1969 – 1973. Všetko tam nechal a odišiel. Potom som bol druhýkrát za ním. A pýtal som sa: „*Z čoho žiješ?*“ Odpovedal mi: „*Ja ne-*

chcem žiť, ja chcem zomrieť.“ Odpovedal som mu: „*Ja ti zariadim, aby si išiel do nemocnice.*“ Rázne mi odpovedal: „*Neexistuje.*“ Riekol som: „*Dám ti peniaze.*“ S tým súhlasil. Dal som 2 000 korún. Ale pil ďalej. Zomrel v roku 1999.

Niektó mi napísal, že profesor Ferko Kalina, teda starší, je v nemocnici. Nakoniec bol veľmi chorý, teda som sa vybral za ním. Prišiel som na izbu. Povedali mi, že má priateľku. Spýtal som sa: „*Kalina?*“ Áno. Dovedli ma do spoločenskej miestnosti na konci oddelenia. Skoro som z ňoh spadol, pretože to bola profesorka Oľga Horváthová, o rok mladšia kolegyňa a moja susedka. Vravím mu: „*A to čo, Ferko?*“ Odpovedal mi: „*My sa chceme zobrat.*“ Spýtal som sa: „*Vy dvaja? Vážne to myslíte?*“ Ferko Kalina: „*Áno, my to myslíme vážne.*“ Prišiel som domov zdesený, ale medzitým sa stala takáto vec. Kalina prešiel cez cestu, niektorí hovorili, že úmyselne, aby skočil pod auto. A bolo po ňom... (1992).

Moje spomienky sú naňho úžasné. Ja som ho obdivoval, bol to **jazykový génus**. Z nemčiny sa prekladá veľmi ťažko. Povieš jedno slovo a nemčina ti ponúkne dvadsať významov, vo francúzštine je to ináč. Francúzština má 4 000 nepravidelných slovies. To všetko ovládal. Vety preložil s takým citom, že to bolo aj jazykovo krásne. Krásne súvetia, podradené, rozšírené súvetia, všetko malo väzbu. Prívlastok – epiteton constans, epiteton ornans, bolo to proste nevídané.

Aj preto som si Kalinu veľmi, veľmi vážil. Bohužiaľ, dnešok si na neho ani nespomenie. Pritom za ním ostalo obrovské množstvo kníh, aj v nemčine, angličtine, francúzštine i češtine. Myslím si, je to skutočne kopu krásnych vecí, ktoré by bolo potrebné si vážiť. Slovo „*ďakujem*“ mu málokedy povedali mnohí autori, ale nemá zostala aj spoločnosť. Pritom si profesor František Kalina zaslúži úctu. Ja som napísal primátorovi Martina list, že by som bol veľmi rád, keby jednu ulicu alebo námestie pomenovali po ňom. Zatiaľ je to v tichosti.²²

Velactený pán primátor

Prof. MUDr. Ján Danko, CSc.

Mestský úrad
Vajanského nám. 1
036 01 Martin

Martin 19. 4. 2022

Vec: Návrh na pomenovanie ulice alebo námestia

Velavážený pán primátor!

V súvislosti s našim predchádzajúcim rozhovorom navrhujem nazvať niektorú novú ulicu v meste Martin po významnom občanovi nášho mesta profesorovi Františkovi Kalinovi (1918 - 1992).

Návrh mena by mohol byť: Ulica Františka Kalinu alebo Ulica profesora Kalinu.

Náš návrh odôvodňujeme tým, že prof. František Kalina bol šéfredaktorom zdravotníckej literatúry vo Vydavateľstve Osveta Martin. Cez jeho ruky prešlo množstvo vysokoškolských a stredoškolských učebníc, ako aj všeobecno-vzdelávacích a osvetových textov. Prevažne väčšina týchto učebníc bola z hľadiska tvorby autorských kolektívov ich koordinácie medzi autormi a terminologických úprav jazykovo veľmi náročná (vnútorné choroby I., II.). Ako redaktor precestoval za autormi tisícky kilometrov s obrovskou aktovkou plnou rukopisov. Prof. František Kalina bol významným prekladateľom mnohých diel z nemčiny, z francúzštiny a z angličtiny, ktoré jazykovo perfektne ovládal. Mal syna, ktorý ako výtvarník žil bohémym životom, s ktorým ako otec nikdy nesúhlasil. Málokto z nás občanov Martina vykonal toľko pre slovenskú medicínsku literatúru a pre čitateľov sprístupnil mnoho diel zo svetovej spisby.

Pre mňa ako spolupracujúceho redaktora bola česť byť jeho spolupracovníkom.

Pomenovaním ulice podľa jeho mena by občanom mesta pripomínalo usilovného, enormne jazykovo disponovaného autora a prekladateľa a redaktora.

Bol by som veľmi rád, vážený pán primátor, keby ste presadili meno Františka Kalinu, lebo ste ho tiež osobne poznali a ako zdravotník najlepšie viete, koľkým vysokoškolským učiteľom a študentom poslužil pri ich nadobudnutí vedeckej a odbornej graduácie.

S úctou Váš

Miroslav Tuma

ČO NAPÍŠAL SÁM O SEBE FRANTIŠEK KALINA STARŠÍ?

Narodil som sa 25. 9. 1919 v Ilave. Pochádzam z nebohatej rodiny štátneho zamestnanca, ktorý tak ako aj matka, mal maloroľnícky triedny pôvod. Boli sme 4 deti, z ktorých najmladší, vyučený za hodinára, je od r. 1947 nezvestný (už vyhlásený za mŕtveho). Dve sestry žijú ako domáce, jedna v Jure pri Bratislave, druhá v Trnave. Rodičia nás odmalička privykali práci a úcte k nej.

Po 5 triedach ľudovej a jednej triede meštianskej školy v Ilave vychodil som 7 tried gymnázia v Trenčíne, kde som (napriek svojmu zlému zraku) v r. 1933 zmaturoval s vyznamenaním.

V r. 1938 – 1941 som študoval na Filozofickej fakulte v Bratislave. A to francúzštinu a nemčinu, ale čiastočne aj tri ďalšie jazyky. Od októbra 1941 do júna 1942 študoval som na univerzite v Lipsku, kde som si pripravoval štátne práce z obidvoch jazykov. Pobyt vo vojnovom Nemecku mi výraznejšie otváral oči ako pobyt vo vlasti, čo sa týka vojny i podstaty fašizmu, keď som príležitostne počul od známych, od Čechov a cudzincov, najmä francúzskych zajatcov, o výčinoch gestapa, o zaobchádzaní s politickými odporcami a pod.

Po návrate z Nemecka v júli 1942 som nastúpil ako suplujúci profesor na gymnázium v Martine. Pod vplyvom svojich rovesníkov, prof. L. Dzurányiho a prof. J. Hrozičička, som prešiel v r. 1943 na Obchodnú akadémiu v Martine. V r. 1952 som zmenil zamestnanie prechodom do Maticy slovenskej (MS), kde som pracoval v odbore osvety a popularizácie. V r. 1953 som prešiel do Vydavateľstva Osveta, kde pracujem doteraz postupne vo funkcii vedúceho redaktora sociálnopolitickej a osvetovej literatúry, neskôr zdravotníckej literatúry. Od r. 1959 zastávam funkciu šéfredaktora. Od septembra 1970 do februára 1971 som zároveň zastupoval riaditeľa vydavateľstva. Zredigoval som celý rad osvetových i zdravotníckych publikácií. Okrem toho som publikoval v dennej a odbornej tlači články a štúdie súvisiace s edičnou činnosťou, ako aj predhovory a doslovy k viacerým knižným publikáciám. Od začiatku svojej činnosti vo vydavateľstve som sa usiloval organizovať tvorbu pôvodnej literatúry najmä osvetovej, popularizačnej, zdravotníckej a vlastivednej ako tajomník redakčných rád pre osvetovú literatúru (1954 – 1958), pre zdravotnícku literatúru (od 1959 doteraz), ako člen celoštátnej komisie pre učebnice pre stredné zdravotnícke školy v Prahe a i. Vypracoval som koncepciu a štruktúru zdravotníckej a v značnej

miere aj vlastivednej a fotograficko-filmovej literatúry vo vydavateľstve. Aktívne som pomáhal budovať vydavateľstvo aj rozvíjaním česko-slovenskej spolupráce na edičnom úseku (Orbis, Avicenum a iné). Tri razy som zastupoval Slovensko na medzinárodných konferenciách vydavateľstiev zdravotníckej literatúry. Nemálo času som venoval výchove redakčných pracovníkov.

Popri úradnej práci na pracovisku som sa venoval prekladaniu beletrie a vedecko-populárnych diel najmä z nemčiny, francúzštiny a angličtiny. Druhým koníčkom mi bolo súkromné i verejné vyučovanie cudzích jazykov (aj v kurzoch pre pracovníkov Turčianskych strojární).

Som nositeľom týchto vyznamenaní:

- Vzorový pracovník Ministerstva kultúry ČSR (1955),
- Vzorový pracovník Ministerstva kultúry Slovenskej socialistickej republiky (1973),
- Zlatý Čestný odznak knižnej kultúry (1974),
- Pamätná medaila k 50. výročiu založenia KSČ (1977),
- Pamätná medaila Jonáša B. Guotha (1979),
- Štátne vyznamenanie *Za vynikajúcu prácu* (1979),
- Pamätná medaila Slovenského literárneho fondu (1970),
- Pamätná medaila Okresné výboru (OV) KSS Martin (1979),
- Pamätná medaila Rady Okresného národného výboru (ONV) Martin (1979) (František [bez dátumu]).

„*Profesorovi Františkovi Kalinovi by malo slovenské zdravotníctvo postaviť pomník, veľký a mohutný, pretože to, čo on urobil pre rozvoj zdravotníckej literatúry, urobil málokto.*“ (Poláková a Snopková 2014, s. 49).

K prvému výročiu úmrtia Františka Kalinu pripravili jeho blízki, spolupracovníci a priatelia publikáciu s názvom *Fero Kalina* (Fero 1993). Sú v nej spomienky Kalinových detí, Laca Rosivala, Štefana Hrkotáča, ale aj Libuše Chrásteckovej, ktorá si pripomenula aj piate výročie úmrtia Ferka Kalinu v ročenke *Praktická gynekológia* (Chrástecková 1997).

Na Františka Kalinu si zaspomínal vo svojom príspevku pri stom výročí univerzitného lekárskeho vzdelávania na Slovensku aj **Michal Valent** (2019, s. 160) takto:

„*Priateľstvo dobrých ľudí mu bolo podperou a práca zmyslom života. Neústupčivosť voči všeobecnej ne-*

prajnosti nevybojovával päšťou, ale po milimetroch meranou pravdou a vytrvalosťou. Často mám pocit, akoby sa jemu podobní už ani nerodili... Mal bohatý slovník, ktorý si čítaním trvalo skvalitňoval. Výborné vyjadrovacie schopnosti a hĺbka myšlienok ho predurčili na písanie mnohých aj príležitostných príhovorov a hodnotiacich správ. V tejto činnosti, ako aj v osobnom styku bol nenapodobiteľný. Uplatňoval svoje vyhranené charakterové a osobnostné vlastnosti, šarm, ostrovtip a široký všeobecný rozhľad. Pre tieto osobnostné vlastnosti bol uznávaný, vyhľadávaný, obľúbený u študentov, spolupracovníkov, partneri si ho vážili. Mal dar rozdávať okolo seba dobrú náladu, životný optimizmus a elán z plnenia každodenných povinností. Slovanmi nikdy neplytval, dbal o čistotu materinského jazyka... Patril medzi vyhľadávaných spoločníkov. Kto ho poznal, stretol, rozprával sa s ním, nemôže na neho zabudnúť, musí ho len v dobrom spomínať. Nikdy nerobil iné, len pomáhal druhým a dobrej veci... Rokmi dozrel na celistvú osobnosť, ktorá stála na pevných základoch. Predovšetkým to bola jeho charakternosť, česťnosť, zmysel pre fair play za každých okolností voči každému, aj voči svojim neprajníkom. Mal osobitný zmysel pre humor... Vyžarovala z neho vždy radosť zo života, hlboká úcta k človeku, pochopenie pre jeho slabosti a bezvýhradná ochrana jeho ľudskej dôstojnosti.

Pri všetkom pracovnom vypätí bol výnimočne obetavým, dobrým a láskavým manželom, otcom a starým otcom, ktorý sa s nesmiernou láskou od roku 1954 staral o svoju ťažko chorú manželku.

U Františka Kalinu nastal veľký psychický a fyzický zlom po sedemdesiatom roku svojho života. Chorú manželku, ktorú už nevládal opatrovať, musel umiestniť do ústavu pre dlhodobo chorých. Po piatich operáciách sa zvýraznili jeho somatické ťažkosti. Nastali extrasystoly, aplikovali mu pace-maker. Začal trpieť depresiami, ktoré mu spôsobovali nesmierne utrpenie. Tí, ktorí ho poznali a mali radi, snažili sa mu nadovšetko pomôcť...“

POSLEDNÝ LIST OD PRIATEĽA FERA KALINU Z 5. FEBRUÁRA 1992³

...Každý z nás je zašitý do vlastnej kože a zakliaty do vlastného osudu. Tá nešťastná nespavosť ma zabíja. Nielenže cítim, ako mi chradne mozog, ale od

Epitafná doska na hrobe Františka Kalinu ml. (súkromný archív autorky)

včera mi začalo akosi divne haprovať srdce. K tomu tá nočná a denná polyúria a milión ďalších väčších a menších defektov zdravotných a iných. Nedá sa mi ani ležať, ani sedieť, ani chodiť, ani myslieť, ani čítať, ani písať. Som slabý a mám permanentný pocit prázdnej hlavy, bezvládnosť toho, čo sa volá rakovina duše a vôle. Stratil som všetku nádej, aj keď sa to hádam ani tak nezdá. Preto sa modlím za to, čo mi tak predvídavo želaš, aby som sa vládal starať o svoju každodennú existenciu. Bojím sa, trpnem, lebo slabnem. [...] Drž mi, prosím, palec.

S mnohými dobrými želaniami,

Tvoj do smrti vďačný Fero

Zaoberajúc sa momentálne životom a dielom **Milana Gregora** (3. 8. 1954 – 16. 11. 2023), výraznej osobnosti umeleckého kováčstva, oduševneného propagátora umenia v jeho rozmanitých formách, ale aj zabávača, ochotníka, tanečníka, rétora, milovníka detí a žien, som natrafila v jeho tvorbe i živote na jeho dlhoročného verného priateľa – **výtvarníka Františka Kalinu ml.** (22. 4. 1953 – 27. 7. 1999) (*František Kalina* 1980). Milan Gregor mu vyhotovil skromnú epitafnú dosku z leštenej tmavej žuly, ktorá zdobí motív z jeho

diela a autograf s rokom narodenia a úmrtia na jeho hrobe, ktorý sa nachádza na Národnom cintoríne v Martine (Ďuriška 2007). Odpočíva v jednom hrobe so svojimi rodičmi – **otcom Františkom** (26. 9. 1919 – 29. 4. 1992) a **matkou Magdalénou, rod. Dubovickou** (8. 11. 1927 – 27. 5. 1992). Pri nedávnej návšteve miesta posledného odpočinku mojich najbližších, ktoré sa nachádza v blízkosti hrobu týchto významným osobností Turca i celého Slovenska, som si tieto súvislosti uvedomila ešte silnejšie...

POZNÁMKY

- ¹ Miroslav Tuma (* 17. 1. 1931) (emeritný profesor, PhDr., Ing., PhD., DrSc.) patrí medzi významných martinských lokálpatriotov, ktorý svoj život spájal s mestom Martin a veľa energie venoval rozvoju elektrotechniky, strojárstva, stavebníctva, ekonomiky, manažmentu, ale najmä andragogickým disciplinám. Profesor Tuma projektoval alebo spolupracoval pri vzniku a realizácii mnohých technických objektov, škôl a stavieb v Martine. Patrí medzi uznávaných autorov odborných učebníc pre vysoké a stredné odborné školy. Má za sebou stovky článkov a príspevkov v odborných časopisoch a v zborníkoch. Jeho príspevky odznali na rôznych kongresoch, sympóziách a konferenciách doma i v zahraničí. Aktívne vstúpil do procesu rozvoja vedy, výskumu a vývoja v mnohých oblastiach základného i aplikovaného výskumu.
- ² Prepis zvukového záznamu z rozhovoru s profesorom Miroslavom Tumom zo dňa 23. 5. 2024.
- ³ Bližšie pozri Valent 2019, s. 163 – 164.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- ARAGON, Louis. 1948. *Aurelián*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej.
- Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine. 1980. *František Kalina* (26. 9. 1919 – 29. 4. 1992). Životopis.
- Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine. 1979. *František Kalina* (22. 4. 1953 – 27. 7. 1999). Rukopis.
- BLUMENTHAL-BARBY, Ka. 1988. *Opatrovanie ťažko chorých a umierajúcich*. Martin: Osveta.
- BRETSCHNEIDER, Wolfgang. 1964. *Pohlavná výchova včas a správne*. Bratislava: Vydavateľstvo Osveta.
- DOBEŠOVÁ, Růžena. 1978. *Somatológia pre ošetrovatelky*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- DULLIN, Charles. 1960. *Režijná kniha: Molière hry Lakomec*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- ĎURIŠKA, Zdenko. 2007. *Národný cintorín v Martine: Pomníky a osobnosti*. Martin: Matica slovenská.
- FALLADA, Hans. 1977. *Pijan*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- FEIX, Gerhard. 1979. *Velké ucho Paríža*. Bratislava: Obzor.
- Fero Kalina*. 1993. Martin: Tlačiareň Neografia.
- František Kalina* (26. 9. 1919 – 29. 4. 1992). 1980. Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine. Životopis.
- František Kalina* (26. 9. 1919 – 29. 4. 1992). 1979. Archív Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine. Rukopis.

- GLASSER, Hugo. 1958. *Od Hippokrata po Pavlova*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- HELBING, Karl. 1957. *Potulky po Jáve*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- HUPKA, Štefan, 1971. Jadrové žiarenie v diagnostike. In: *Jadrové žiarenie v medicíne a farmácii*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, s. 169 – 354.
- HUPKA, Štefan et al. 1971. *Jadrové žiarenie v medicíne a farmácii*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- HUTCHIN, Kenneth, C. 1985. *Ako nezabiť svojho muža... svoju ženu... svoje deti... seba samého...* Martin: Osveta.
- HUTCHIN, Kenneth C. 1979. *Ako si nezabiť ženu*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- HUTCHIN, Kenneth C. 1974. *Ako si nezabiť ženu*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- HUTCHIN, Kenneth C. 1969. *Ako si nezabiť ženu*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- HYNIE, Josef. 1960. *Lekárska sexuológia*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- CHRÁSTEKOVÁ, Libuša. 1997. Spomienka na Františka Kalinu (1919 – 1992). *Praktická gynekológia*. roč. 4, č. 4, s. 218.
- LONDON, Jack. 1948. *Vzbura na Elsinore*. Bratislava: Pravda.
- LVOV, Michal. 1954. *Divadelný krúžok dedinského klubu*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- MANN, Heinrich. 1949. *Poddaný*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- MIDDENDORFF, Alexander von Theodor. 1956. *Vábne dialky*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- MOLIÈRE, Jean Baptiste. 1974. *Mizantrop: Lakomec*. Bratislava: Tatran.
- MOLIÈRE, Jean Baptiste. 1952. *Lakomec: Komédia v piatich dejstvách*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej.
- MOLIÈRE, Jean Baptiste. 1946. *Zdravý nemocný*. Martin: Ústredie slovenských ochotníckych divadiel.
- NEUBERT, Rudolf. 1964. *Nová kniha o manželstve*. Bratislava: Vydavateľstvo Osveta.
- NICKEL, Heinrich L. 1959. *Fotografujeme v zlom počasí*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- PFEIFFER, Hans. 1982. *Stopy mŕtvych*. Bratislava: Obzor.
- POLÁKOVÁ, Ivana a Blanka SNOPKOVÁ. 2014. *Miroslav Tuma – Sebaspytovanie*. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica.
- POQUELIN, Jean Baptsite. 1975. *Mizantrop: Lakomec*. Bratislava: Tatran.
- TALVEST, Maj. 1954. *Vzorný manžel*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- THOMAS, Robert. 1963. *Pasca: Detektívna hra v 4 dejstvách*. Bratislava: Dilina.
- THORWALD, Jürgen. 1978. *Pacienti*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- THORWALD, Jürgen. 1975. *Pacienti*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- THŮRK, Harry. 1964. *Dolína siedmich mesiacov*. Bratislava: Vydavateľstvo Osveta, Slovenský výbor protifašistických bojovníkov.
- TUMA, Miroslav. 1971. *Metodika elektrotechnických cvičení*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- TUMA, Miroslav. 1971. *Návody na cvičenia v elektrotechnických laboratóriách*. Bratislava: Nakladateľstvo Alfa.
- TUMA, Miroslav. 1971. Základy nukleárnej fyziky. In: *Jadrové žiarenie v medicíne a farmácii*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, s. 9 – 89.
- UHLIG, Helmuth. 1983. *Sumeri*. Bratislava: Obzor.
- VALENT, Michal. 2019. František Kalina. In: GOGALA, Matej; Adam MESIARKIN a Miroslav DANIŠ (ed.). *Historia Medicinæ Slovaca IV: 100 rokov univerzitného lekárskeho vzdelávania na Slovensku: 100 rokov Lekárskej fakulty UK v Bratislave*. Online. Bratislava: STIMUL, s. 160 – 164. Dostupné na: https://www.fmed.uniba.sk/fileadmin/lf/sucasti/Teoreticke_ustavy/Ustav_socialneho_lekarstva_a_lekarskej_etiky/historia/Acta_historica_medicinae_IV.pdf. [zobrazené 2024-05-30].